

DUURZAAM INKOPEN IN NEDERLANDSE GEMEENTEN

ZOEKEN NAAR DE BESTE AANPAK

**Resultaten van een onderzoek naar de stand van zaken
op het gebied van duurzaam inkopen bij Nederlandse
gemeenten**

April 2008

BECO Groep

Jos Reinhoudt, reinhoudt@beco.nl, 024 3817885 of 06 20408049

Adressen BECO Groep in Nederland

BECO Rotterdam (hoofdvestiging)

Postbus 11305

3004 EH Rotterdam

Industrieweg 161

3044 AS Rotterdam

tel: ++ 31 10 298 5220

fax: ++ 31 10 262 0309

e-mail: info@beco.nl

BECO Amsterdam

Sint Jacobsstraat 16

1012 NC Amsterdam

tel: ++ 31 20 851 2310

fax: ++ 31 20 851 2319

e-mail: info@beco.nl

BECO Zwolle

Van Nahuysplein 14

8011 NB Zwolle

tel: ++ 31 38 423 7577

fax: ++ 31 38 423 7401

e-mail: info@beco.nl

BECO Nijmegen

Heyendaalseweg 121

6525 AJ Nijmegen

tel: ++ 31 24 381 7888

fax: ++ 31 24 322 3808

e-mail: info@beco.nl

website: www.beco.nl

website specifiek over duurzaam inkopen: www.beco.nl/duik

INHOUD

1	DUURZAAM INKOPEN.....	1
1.1	Achtergrond.....	1
1.2	Onderzoek.....	1
2	HET ONDERZOEK	2
2.1	Onderzochte groep	2
2.2	Aanpak	2
2.3	Respons	2
3	RESULTATEN.....	3
3.1	Duurzaam inkopen in de gemeente.....	3
3.2	Organisatie van de inkoop	4
3.3	Duurzaam inkopen doelstellingen.....	5
3.4	Gebruik van inkoopcriteria	6
3.5	Bekendheid met SenterNovem criteria	7
3.6	Kennisuitwisseling duurzaam inkopen andere gemeenten	8
3.7	Monitoring duurzaam inkopen.....	9
3.8	Percentage duurzame inkoop	10
3.9	Belangrijke obstakels	11
4	ANALYSE	13
5	SAMENVATTING CONCLUSIES	14
	BIJLAGE 1: ENQUETE VRAGEN.....	B1
	BIJLAGE 2: BECO EN DUURZAAM INKOPEN	B3
	BIJLAGE 3: VERGELIJKING MEETINSTRUMENTEN MONITORING DUURZAAM INKOPEN.....	B5

1 DUURZAAM INKOPEN

1.1 Achtergrond

Duurzaam inkopen staat volop in de belangstelling. De website van SenterNovem: 'De rijksoverheid wil samen met de medeoverheden de markt voor duurzame producten stimuleren door het goede voorbeeld te geven en zelf duurzame producten te kopen. Jaarlijks besteden de gezamenlijke overheden (Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen) meer dan 40 miljard euro aan de inkoop van goederen, werken en diensten. Door als overheden duurzaam in te kopen, krijgt de markt voor duurzame producten een stevige impuls.'

Gemeenten, provincies en waterschappen gaan dus duurzaamheidscriteria toepassen bij hun inkopen en aanbestedingen. De oorspronkelijke doelstelling voor decentrale overheden was om in 2010 minstens 50 procent van het inkoopvolume duurzaam te besteden. In november 2007 sloten de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) en het Rijk het Klimaatakkoord 2007-2011. Voor gemeenten betekent dit dat zij streven naar 75 procent duurzaam inkopen in 2010 en 100 procent in 2015. Gemeentelijke en overige overheidsinkopers staan voor de grote uitdaging om in het inkoopproces de juiste balans te vinden tussen sociale, economische en milieuaspecten.

1.2 Onderzoek

Met minder dan twee jaar te gaan was BECO Groep benieuwd hoe het gemeenten in Nederland vergaat bij het bereiken van de doelstelling van 75 procent duurzaam inkopen in 2010. Het beeld dat we in ons advieswerk krijgen van de stand van zaken is namelijk diffuus. Aan de ene kant bespeuren we bij veel gemeenten een groot enthousiasme voor het verduurzamen van het beleid, niet alleen voor duurzaam inkopen maar ook voor bijvoorbeeld klimaatbeleid en het bijdragen aan de millenniumdoelstellingen. Aan de andere kant signaleren we ook aarzeling, ongeduld over het uitblijven van duurzaamheidscriteria en een grote onbekendheid met de precieze doelstellingen en de mogelijkheden van duurzaam inkopen. Om meer duidelijkheid te krijgen over de stand van zaken heeft BECO in de maanden februari en maart 2008 een onderzoek uitgevoerd naar duurzaam inkopen bij gemeenten. In dit rapport bespreken we de resultaten.

2 HET ONDERZOEK

2.1 Onderzochte groep

In Nederland zijn 443 gemeenten (1 januari 2007). Uit ons relatiebestand hebben we 155 gemeenten geselecteerd en onze contactpersonen bij die gemeenten gemaïld. Het ging om 188 personen, grotendeels beleidsadviseurs op het gebied van duurzame ontwikkeling, milieu of inkoop. In de onderzoeksgroep zitten grote en kleinere gemeenten uit alle delen van het land.

2.2 Aanpak

Alle 188 contactpersonen hebben op 20 februari 2008 een e-mail gehad met een internetlink naar een online enquête. De oproep is herhaald op 3 maart. De enquête bestond uit een korte vragenlijst met elf open en gesloten vragen. De vragenlijst is bijgevoegd in bijlage 1.

2.3 Respons

Vijfenvijftig personen hebben de enquête ingevuld. Zij zijn werkzaam bij 52 verschillende gemeenten. Van twee gemeenten hebben meerdere personen de enquête ingevuld. De antwoorden van deze personen zijn samengevoegd. De aantallen die we in dit onderzoek noemen gaan dus over gemeenten, niet over het aantal personen.

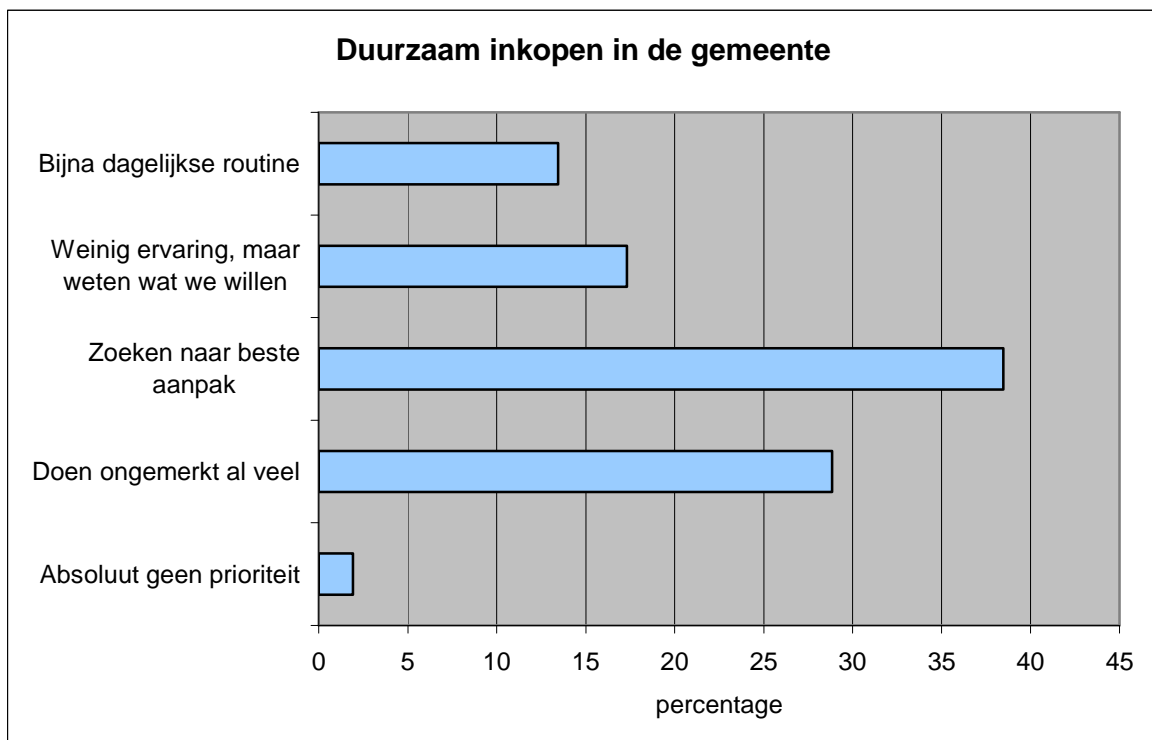
In onze onderzoeksgroep zijn kleine gemeenten ondervertegenwoordigd. Grotere gemeenten maken een relatief groter deel uit van onze onderzoeksgroep (zie onderstaande tabel).

	Onderzoeks- groep (abs)	<i>Procent</i>	Nederland (abs)	<i>Procent</i>
Minder dan 25.000 inwoners	14	27	241	54
25.000 - 50.000 inwoners	19	37	135	30
50.000 - 100.000 inwoners	13	25	42	9
Meer dan 100.000 inwoners	6	12	25	6
Totaal	52	100	443	100

3 RESULTATEN

3.1 Duurzaam inkopen in de gemeente

De gemeenten is gevraagd aan te geven waar ze staan op het gebied van duurzaam inkopen. De antwoordmogelijkheden lopen uiteen van 'duurzaam inkopen heeft absoluut geen prioriteit' tot 'duurzaam inkopen is bijna dagelijkse routine'. Onderstaande grafiek geeft de resultaten weer.

Slechts één gemeente geeft aan dat duurzaam inkopen absoluut geen prioriteit heeft. Dit is een gemeente met minder dan 25.000 inwoners.

Het grootste deel (38%) van de gemeenten geeft aan dat ze wel duurzaam willen inkopen, maar nog op zoek zijn naar de beste aanpak daarvoor. Ook geeft een behoorlijk aantal (29%) aan dat ze denken dat ze ongemerkt al veel doen aan duurzaam inkopen. Deze twee groepen samen vormen ongeveer tweederde van het aantal gemeenten. Je zou ze kunnen typeren als 'zoekers'.

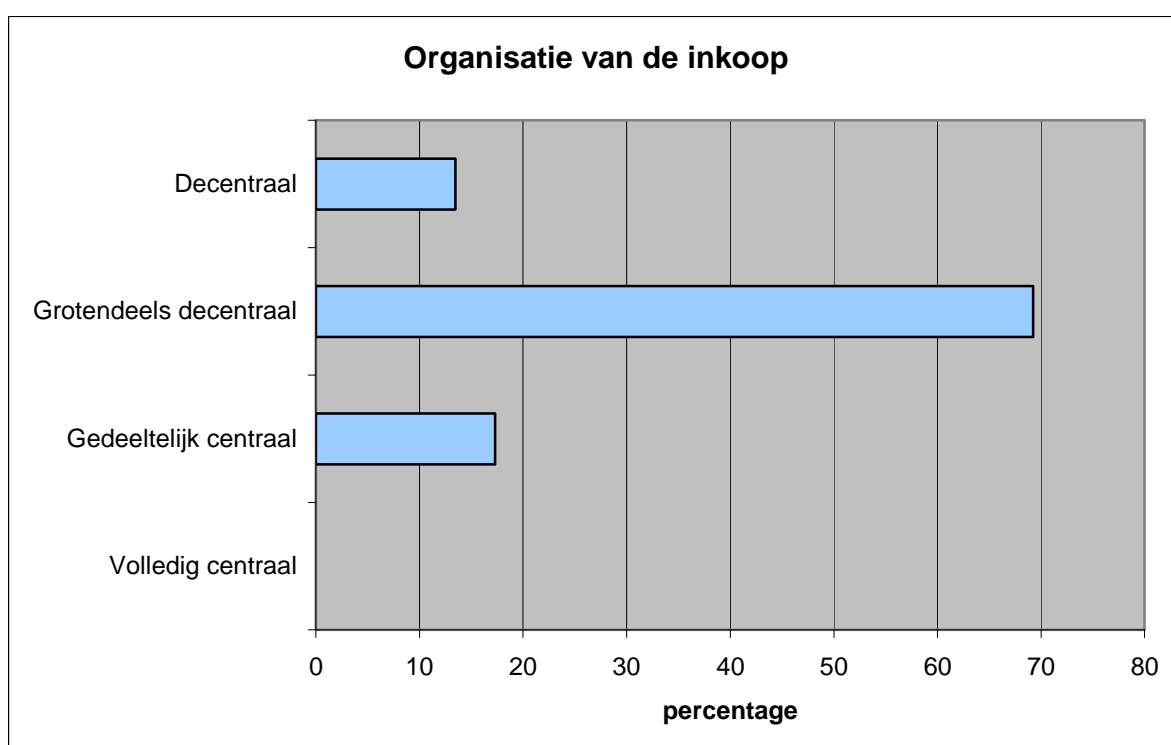
Voor 7 gemeenten (13%) is duurzaam inkopen al bijna dagelijkse routine. Negen gemeenten (17%) geven aan dat ze weinig ervaring hebben met duurzaam inkopen, maar dat ze wel weten wat ze willen doen op het gebied van duurzaam inkopen.

Er is geen verband tussen de grootte van de gemeente en de gegeven antwoorden.

De resultaten laten zien dat de meeste gemeenten nog zoekende zijn naar de beste manier om duurzaam inkopen te realiseren.

3.2 Organisatie van de inkoop

In onze adviespraktijk hebben we de indruk gekregen dat er een relatie bestaat tussen duurzaam inkopen, de manier waarop de inkoop georganiseerd wordt binnen de organisatie en de grootte van de gemeente. We veronderstellen dat een decentrale inkoop het in de praktijk lastiger maakt om een eenduidig duurzaam inkoopbeleid te introduceren. Onderstaande grafiek geeft weer hoe duurzaam inkopen georganiseerd is bij de gemeenten die deelgenomen hebben aan de enquête.

Geen van de gemeenten heeft aangegeven de inkoop volledig centraal georganiseerd te hebben.

Negen van de 52 gemeenten (17%) kopen gedeeltelijk centraal in. Tweederde van deze gemeenten hebben meer dan 50.000 inwoners.

Veruit het grootste deel van de gemeenten (69%) geeft aan grotendeels decentraal in te kopen. 65% van deze gemeenten heeft minder dan 50.000 inwoners.

Zeven gemeenten (13%) kopen volledig decentraal in. Dit zijn allemaal gemeenten die minder dan 50.000 inwoners hebben.

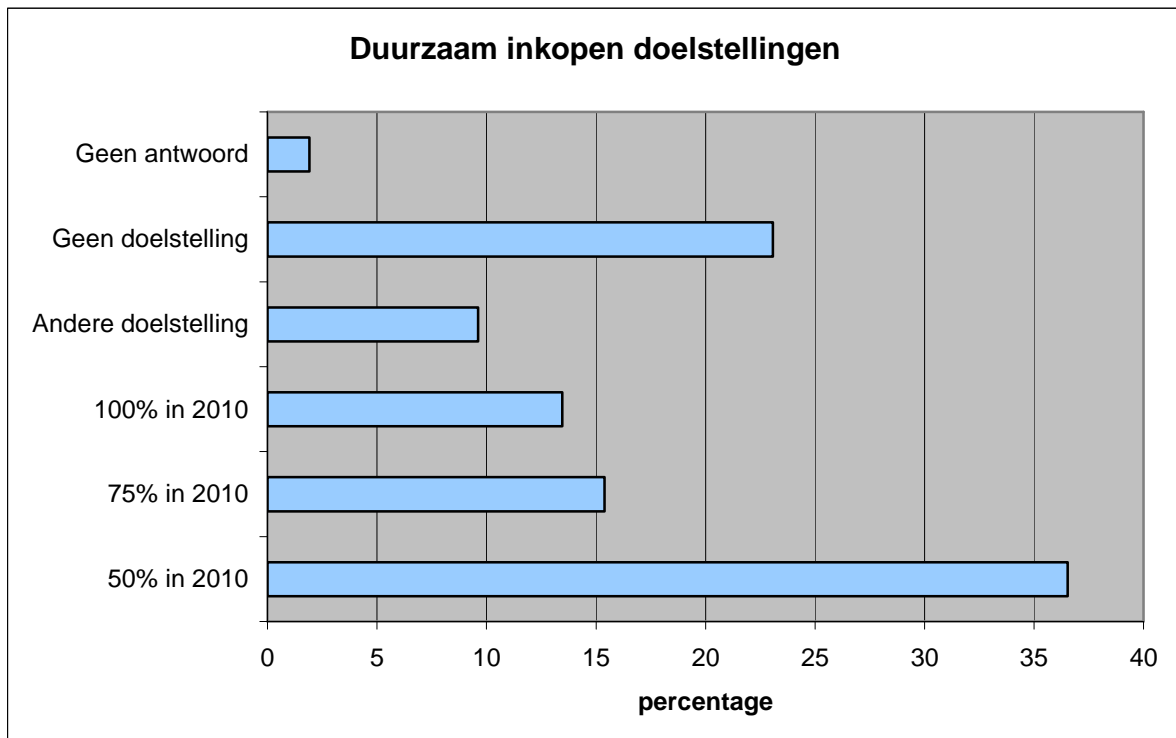
Kleinere gemeenten kopen dus vaker (grotendeels) decentraal in.

Er is geen duidelijk verband te zien tussen hoe duurzaam inkopen georganiseerd is binnen de gemeenten en hoe ver een gemeente al is op het gebied van duurzaam inkopen zoals aangegeven bij de vorige vraag.

Inkoop door gemeenten vindt grotendeels decentraal plaats, zeker bij kleinere gemeenten. Dat betekent dat er in de praktijk veel ambtenaren betrokken zullen zijn bij (duurzaam) inkopen. Om duurzaam inkopen tot een succes te maken zijn een breed draagvlak, toegankelijke inkoopcriteria en wijdverspreide basiskennis van duurzaamheid dus noodzakelijk.

3.3 Duurzaam inkopen doelstellingen

Voordat we de enquête hielden, hadden we de indruk dat er veel onduidelijkheid bestaat over de doelstellingen op het gebied van duurzaam inkopen. Voor gemeenten was de landelijke doelstelling oorspronkelijk 50 procent van het totale inkoopvolume, maar in november 2007 tekende de VNG het klimaatakkoord, waarin een doelstelling van 75 procent in 2010 werd afgesproken. Gemeenten hebben de vrijheid zelf andere doelstellingen te kiezen. In maart 2007 beloofde een groep van 19 100.000+ gemeenten te streven naar 100% duurzaam inkopen in 2010. In onderstaande tabel is te zien welke doelstelling de ondervraagde gemeenten nastreven.

De meeste respondenten (37%) geven aan dat hun gemeente de oorspronkelijke doelstelling van 50 procent duurzaam inkopen in 2010 handhaaft. Dit zijn voornamelijk gemeenten met tussen de 25.000 en 100.000 inwoners.

Slechts 15% van de gemeenten volgt de afspraken van de VNG en streeft naar 75% duurzaam inkopen in 2010.

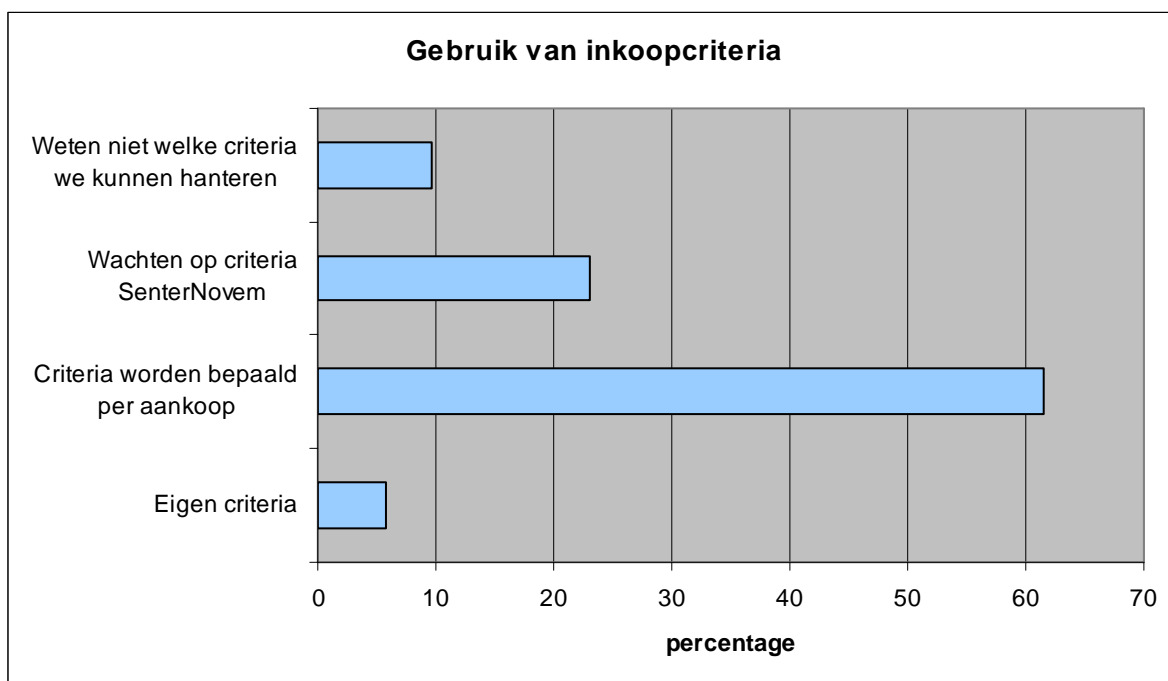
De meest ambitieuze groep bestaat uit gemeenten die 100% duurzaam willen inkopen 2010. Deze gemeenten (13% van het totaal) zijn óf kleiner dan 25.000 inwoners óf groter dan 100.00 inwoners.

Vijf gemeenten (10%) geven aan andere doelstellingen te hebben en 12 gemeenten (23%) hebben geen doelstellingen geformuleerd. De gemeenten die geen doelstellingen hebben geformuleerd zijn voornamelijk gemeenten met minder dan 50.000 inwoners.

De resultaten laten zien dat er door het land heen een grote diversiteit bestaat aan ambities op het gebied van duurzaam inkopen. De doelstellingen die de VNG in het klimaatakkoord heeft afgesproken lijken niet breed nagevolgd te worden.

3.4 Gebruik van inkoopcriteria

De veronderstelling is dat duurzaamheidscriteria nodig zijn om duurzaam te kunnen inkopen. Op dit moment (maart 2008) heeft SenterNovem voor 14 van de ongeveer 90 productgroepen criteria ontwikkeld. Maar wat doen gemeenten als die criteria er nog niet zijn? Onderstaande grafiek laat de resultaten van deze onderzoeksvraag zien.

De meeste respondenten geven aan dat ze bij iedere inkoop afzonderlijk bepalen welke criteria zij hanteren (62% van de ondervraagde gemeenten). Dit zijn voornamelijk gemeenten met tussen de 25.000 en 100.000 inwoners. 70% van de gemeenten die aangeeft per aankoop afzonderlijk duurzaamheidscriteria te ontwikkelen koopt grotendeels decentraal in.

Twaalf van de 52 onderzochte gemeenten (23%), relatief meer gemeenten met minder dan 50.000 inwoners, zeggen te wachten op de criteria van SenterNovem.

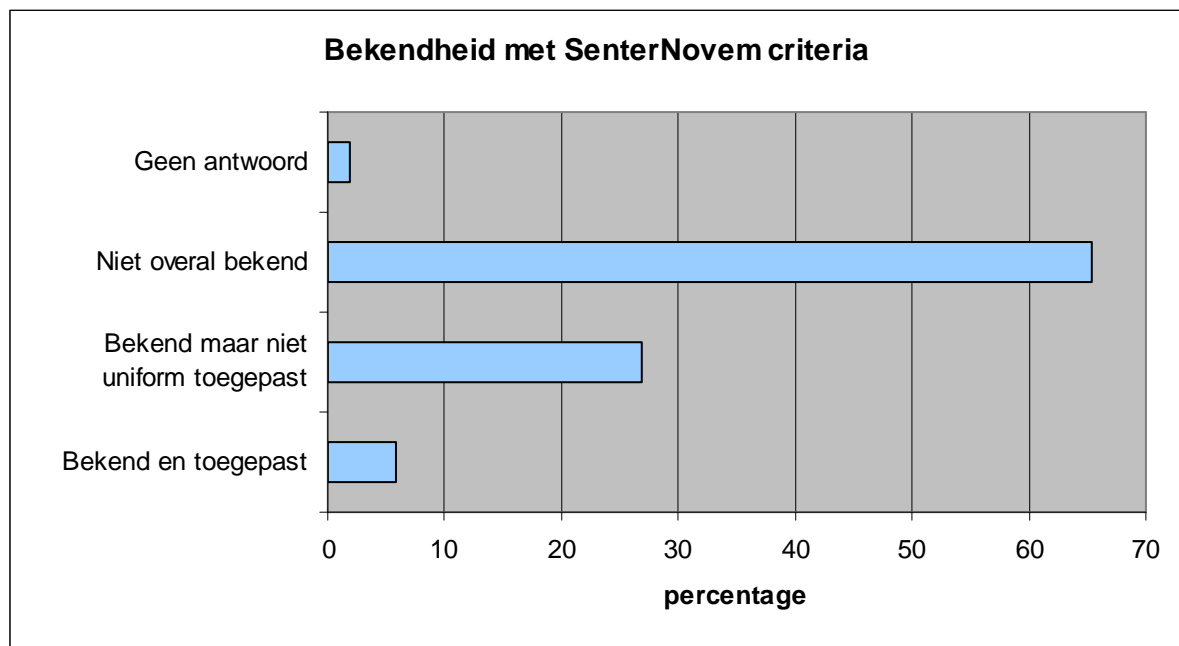
Vijf gemeenten (10%) weten niet welke criteria ze kunnen hanteren. Dit zijn gemeenten met minder dan 50.000 inwoners.

Drie gemeenten (6%) hebben eigen criteria ontwikkeld. Dit is één gemeente met minder dan 25.000 inwoners en twee gemeenten met meer dan 100.000 inwoners.

Op basis van de resultaten kan geconcludeerd worden dat er een grote diversiteit aan criteria toegepast wordt, maar dat er ook veel onzekerheid is en er gewacht wordt op de criteria van SenterNovem. Er is in de praktijk nog geen sprake van landelijke, geharmoniseerde duurzaamheidseisen. Daarnaast komt het bij veel gemeenten voor dat inkoop decentraal is georganiseerd en er tegelijkertijd per aanschaf beslist wordt wat de duurzaamheidscriteria zijn. Het risico hiervan is dat er in de praktijk weinig tot niets terecht komt van duurzaam inkopen omdat het niet waarschijnlijk is dat alle inkopers kennis over duurzaam inkopen hebben.

3.5 Bekendheid met SenterNovem criteria

De meeste gemeenten kopen decentraal in (zie paragraaf 3.2). In zo'n situatie is het belangrijk dat alle inkopers op de hoogte zijn van de beschikbare duurzaamheidscriteria. Onderstaande grafiek geeft aan of inkopers binnen de gemeenten op de hoogte zijn van de criteria die door SenterNovem of door de gemeente zelf ontwikkeld zijn.

Bijna tweederde van de gemeenten (65%) geeft aan dat niet alle inkopers bekend zijn met de inkoopcriteria van SenterNovem of van de gemeente zelf.

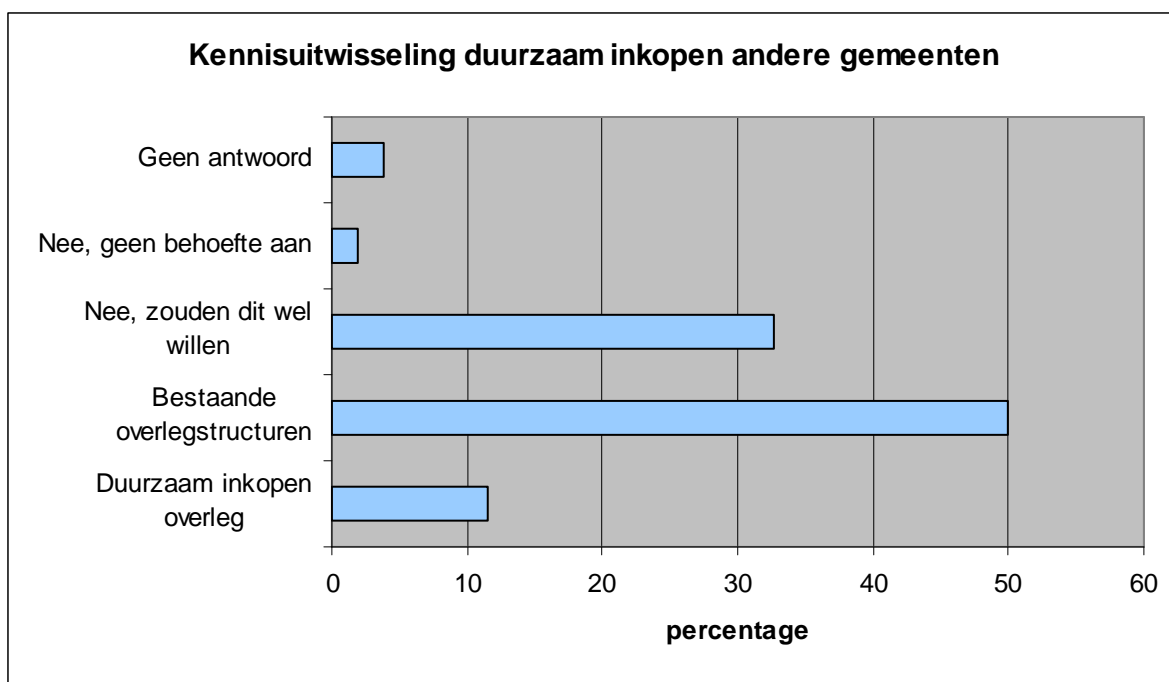
Veertien gemeenten (27%) geven aan dat dit wel breed bekend is, maar dat de criteria niet door iedereen of in alle situaties toegepast worden.

Slechts drie gemeenten (6%) geven aan dat de criteria bekend zijn en dat deze ook uniform toegepast worden. Dit zijn gemeenten met meer dan 50.000 inwoners.

In de zeldzame gevallen dat de duurzaamheidscriteria al bekend zijn, worden ze lang niet bij alle inkopen en aanbestedingen toegepast. Voor het succes van duurzaam inkopen dit geen goed teken. We hebben niet onderzocht wat de oorzaken van deze lage scores zijn. Het is mogelijk dat de criteria niet duidelijk genoeg zijn, of dat ze naar de smaak van de inkoper te ambitieus of juist niet ambitieus genoeg zijn, maar het is ook niet ondenkbaar dat inkopers zich gewoon niet bewust zijn van het bestaan van duurzaamheidscriteria.

3.6 Kennisuitwisseling duurzaam inkopen andere gemeenten

Duurzaam inkopen is een relatief nieuwe ontwikkeling en het lijkt dus verstandig om kennis en ervaringen hierover uit te wisselen met andere gemeenten. In onze adviespraktijk merken we dat dit goed kan werken. Onderstaande grafiek laat zien in hoeverre er sprake is van kennisuitwisseling tussen gemeenten onderling.

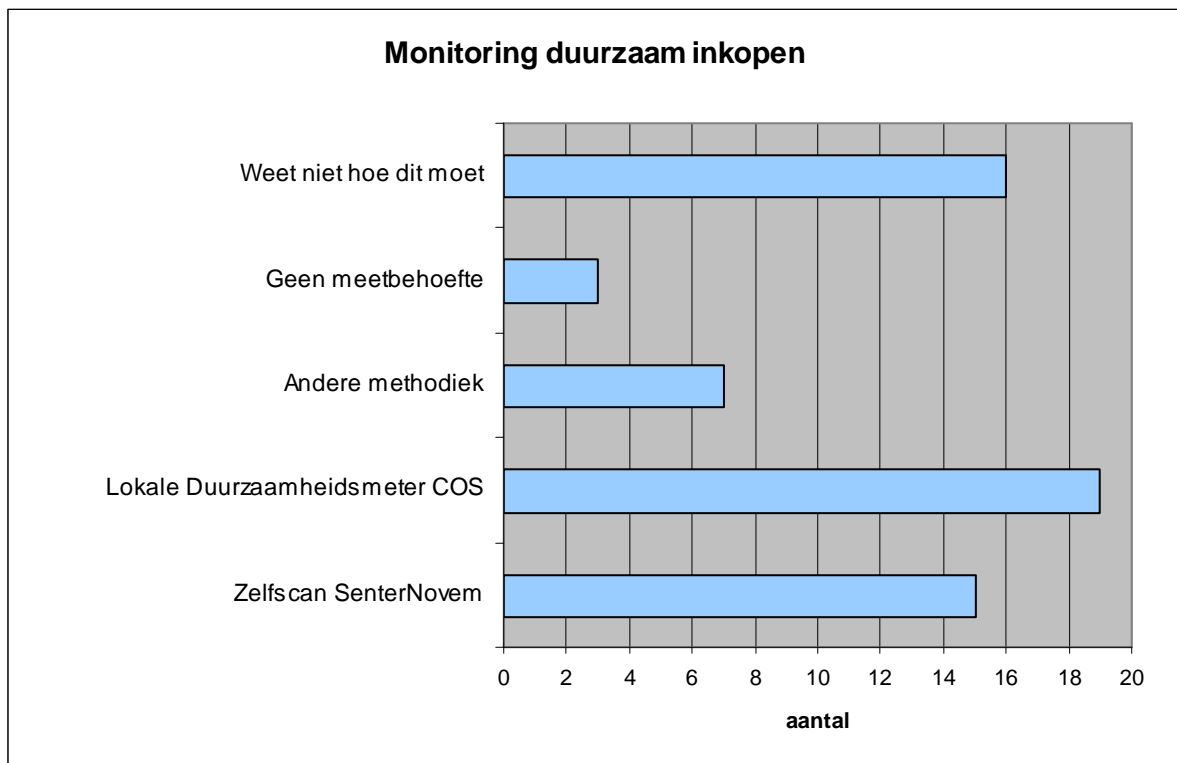
De helft van de gemeenten heeft aangegeven duurzaam in te kopen te bespreken in bestaande overlegstructuren, bijvoorbeeld op het gebied van milieu of inkoop. Zes gemeenten (12%) nemen deel aan een speciaal overleg over duurzaam inkopen.

Een derde van de gemeente zegt geen deel te nemen aan dergelijke overleggen, maar zou dit wel graag willen. Dit zijn voornamelijk gemeenten met minder dan 50.000 inwoners. Eén gemeente geeft aan geen behoefte te hebben aan overleg op het gebied van duurzaam inkopen.

De resultaten laten zien dat gemeenten onderling veel kennis op het gebied van duurzaam inkopen uitwisselen, maar ook dat er behoefte bestaat om dit nog meer te doen.

3.7 Monitoring duurzaam inkopen

Toen de oorspronkelijke doelstellingen van 50 procent duurzaam inkopen in 2010 door staatssecretaris Van Geel bekend gemaakt werden, was het nog een open vraag hoe dat gemonitord moest worden. Inmiddels zijn daarvoor verschillende methodes beschikbaar. De COS-benchmark en de zelfscan van SenterNovem zijn het bekendst, maar ook adviesbureaus als BECO hebben er methodieken voor ontwikkeld. Onderstaande grafiek geeft aan welke scans door de ondervraagde gemeenten gebruikt worden.

Slechts een zeer klein deel van de respondenten heeft er geen behoefte aan de voortgang op het gebied van duurzaam inkopen te meten (3 gemeenten). Van de 52 gemeenten zeggen er 16 gemeenten zeggen dat ze wel willen meten, maar dat ze niet weten hoe dit moet.

Zoals we verwachtten wordt in de meeste gevallen gebruik gemaakt van de zelfscan van SenterNovem (15 gemeenten geven dit aan) of van de Lokale Duurzaamheidsmeter (COS-benchmark) (19 gemeenten geven dit aan). 7 gemeenten maken gebruik van zowel de zelfscan van SenterNovem als van de Lokale Duurzaamheidsmeter.

7 gemeenten geven aan een andere methodiek te gebruiken om de eigen prestaties op het gebied van duurzaam inkopen te meten.

De resultaten geven weer dat veruit de meeste gemeenten geïnteresseerd zijn hun voortgang met betrekking tot duurzaam inkopen te monitoren, maar dat er een grote diversiteit aan meetinstrumenten gebruikt wordt.

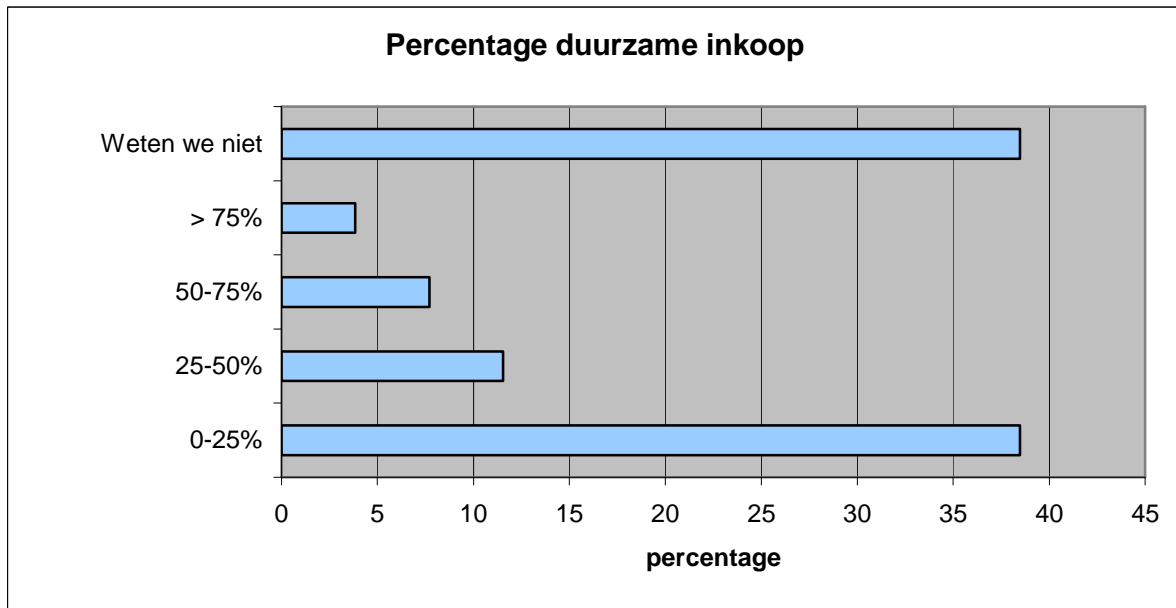
De meest toegepaste meetinstrumenten zijn de COS-benchmark en de zelfscan van SenterNovem. De zelfscan van SenterNovem kijkt alleen naar de productgroepen waarvoor criteria ontwikkeld zijn. Dat zijn er nu 14 van de 90. Deze meting geeft dus een zeer incompleet beeld van de werkelijke stand van zaken. Bovendien veranderen de resultaten van dit meetinstrument zodra er nieuwe criteria gepubliceerd worden, wat het meten van de effectiviteit van het eigen beleid nagenoeg onmogelijk maakt. De COS-benchmark geeft een breder beeld, maar heeft geen relatie met het inkoopvolume. De uitkomst van die meting is dus wel relevant, maar zegt niets over de mate waarin de doelstellingen gehaald worden. Dit betekent dat de meeste gemeenten geen goed beeld hebben van de werkelijke stand van zaken.

De overige meetmethodieken die toegepast worden zouden accuraat kunnen zijn maar dit is niet met zekerheid te zeggen. Er is dus grote behoefte aan een eenduidig meetinstrument.

Zie voor een vergelijking van de meetmethoden bijlage 3.

3.8 Percentage duurzame inkoop

Een essentiële vraag is “hoeveel procent van de inkopen zijn op dit moment al duurzaam?”. In onderstaande tabel is te zien hoe ver de deelnemende gemeenten gevorderd zijn met duurzaam inkopen. Deze percentages zijn gebaseerd op eigen metingen bij de gemeenten.

2 gemeenten (4%) geven aan dat zij al meer dan 75% duurzaam inkopen. Beide gemeenten hebben meer dan 100.000 inwoners. 4 gemeenten (8%) beweren tussen de 50 en 75 procent duurzaam in te kopen. 6 gemeenten (12%) kopen 25 a 50% duurzaam in. Het grootste deel van de gemeenten, 20 gemeenten, geeft aan nog minder dan 25% duurzaam in te kopen.

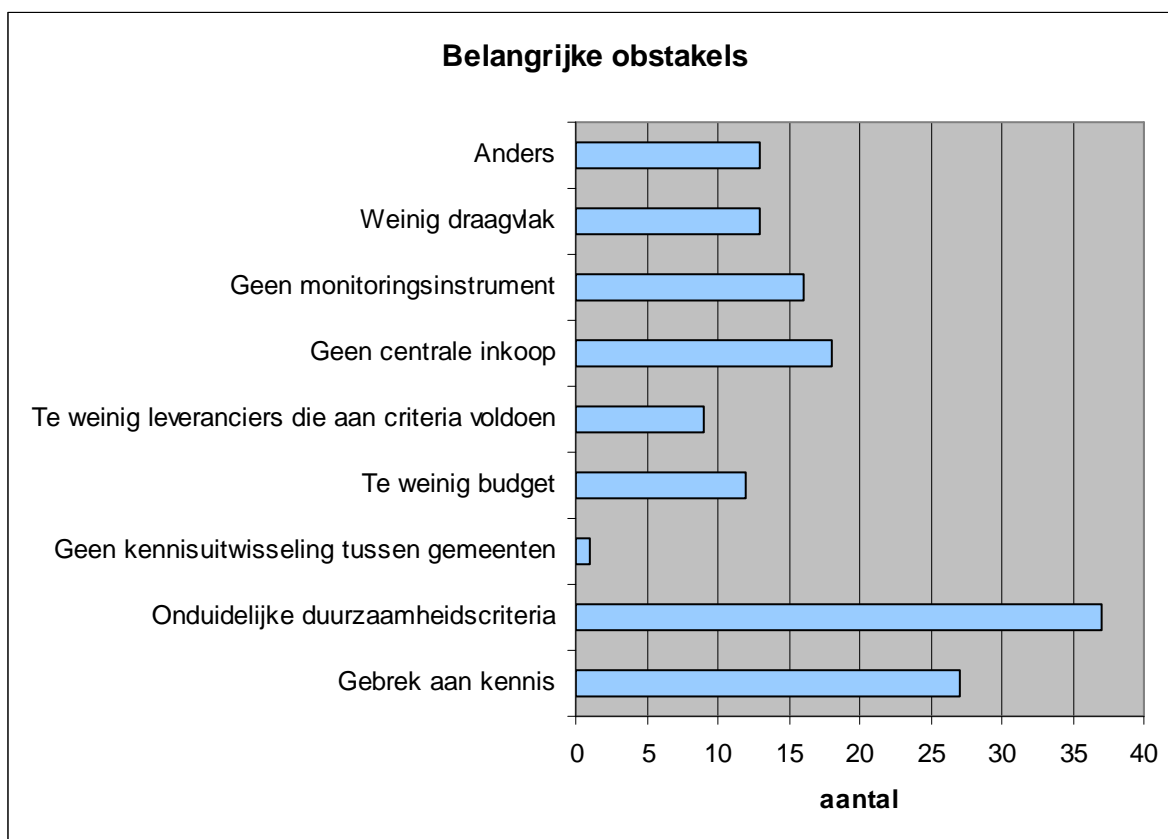
Uit de vorige vraag (zie paragraaf 3.7) bleek dat 15 gemeenten de zelfscan van SenterNovem gebruiken en 19 gemeenten de COS-benchmark. Deze meetmethoden geven geen accuraat beeld van het percentage duurzame inkoop (zie ook bijlage 3) en daardoor kunnen de resultaten van deze vraag een vertekend beeld geven.

Als de ingeschatte percentages duurzame inkoop vergeleken worden met de door de gemeenten gestelde ambities is te zien dat het grootste deel van de gemeenten hun doelstelling nog niet gehaald hebben.

Volgens eigen zeggen koopt het grootste deel van de gemeenten op dit moment minder dan 25% duurzaam in. Daarmee zijn ze nog ver verwijderd van hun ambitie voor 2010. Door de gebruikte meetmethoden zijn de cijfers niet erg valide.

3.9 Belangrijke obstakels

De meerderheid van de gemeenten heeft doelstellingen geformuleerd op het gebied van duurzaam inkopen. Maar wat belemmert de gemeenten om spijkers met koppen te slaan? In onderstaande grafiek zijn de obstakels weergegeven zoals deze door gemeenten zijn aangegeven. Gemeenten konden meerdere antwoorden geven.

De twee grootste problemen die spelen bij duurzaam inkopen zijn de onduidelijke duurzaamheids-criteria voor de verschillende productgroepen (37 keer genoemd) en het gebrek aan kennis van duurzaamheid bij inkoopers (27 keer).

Ook de decentrale inkooporganisatie, het ontbreken van een deugdelijk monitoringinstrument en het gebrek aan draagvlak voor duurzaam inkopen speelt de gemeenten parten.

Gebrek aan uitwisseling van kennis met andere gemeenten wordt door vrijwel niemand als belemmering gezien, al bleek uit vraag 6 (paragraaf 3.6) dat daar wel behoefte aan is. In combinatie met het hoge aantal gemeenten dat 'gebrek aan kennis' als belangrijk obstakel noemt, valt hier wellicht uit te concluderen dat de gemeenten nogal onzeker zijn over hun aanpak op het gebied van duurzaam inkopen.

Andere obstakels die gemeenten noemen zijn organisatieveranderingsprocessen die belemmerend werken en het ontbreken van een beleidsnotitie. Ook het beoordelen van offertes blijkt lastig.

Het uitblijven van inkoopcriteria van SenterNovem wordt gevoeld als belangrijk obstakel. Inkoopers hebben onvoldoende kennis over duurzaamheid om dat hiaat zelf op te vullen.

4 ANALYSE

Op basis van de resultaten in hoofdstuk 3 kunnen verschillende conclusies geformuleerd worden.

Van de 52 gemeenten die reageerden op de enquête is er slechts één die aangeeft dat duurzaam inkopen absoluut geen prioriteit heeft. Veruit het grootste deel van de gemeenten heeft wel degelijk ambities op dit gebied en wil ook meten in hoeverre er voortgang geboekt wordt. Kortom: duurzaam inkopen staat hoog op de agenda.

Per gemeente zijn grote verschillen te zien. Zo is er een diversiteit aan ambities, variërend van 50 tot 100 procent duurzaam inkopen in 2010. Het door VNG vastgelegde streven van 75 procent lijkt door slechts weinig gemeenten overgenomen te zijn. Ook de mate waarin nu al duurzaam ingekocht wordt verschilt, al is de meerderheid erg bescheiden over de eigen prestaties op dat gebied. De grote gemeenten (100.000+) staan er beter voor dan de overige gemeenten. De grotere gemeenten weten beter hoe ze duurzaam inkopen moeten aanpakken en hebben ambitieuzere doelstellingen voor 2010.

Slechts een enkele gemeente gebruikt een deugdelijk meetinstrument om te meten in hoeverre de doelstellingen in zicht zijn. De meeste hanteren de zelfscan van SenterNovem of de COS-benchmark, maar geen van deze twee instrumenten geeft een reëel beeld van de stand van zaken. Dat vertroebelt het beeld en maakt het lastig om verbeteringen door te voeren.

Wat de ambitie ook is, de vertaalslag naar de dagelijkse praktijk blijkt vaak niet eenvoudig. Veel gemeenten zijn nog zoekende naar de juiste aanpak voor duurzaam inkopen. Ze bepalen per keer welke criteria gebruikt worden, en als SenterNovem of de gemeente zelf al criteria vastgesteld hebben, worden die lang niet altijd daadwerkelijk toegepast. Hier lijkt veel te winnen. Naast het uitblijven van eenduidige duurzaamheidscriteria maken gebrek aan kennis bij inkopers en het ontbreken van een deugdelijk meetinstrument het voor gemeenten lastig de ambities op het gebied van duurzaam inkopen waar te maken. Het feit dat de inkoop veelal decentraal geregeld is, maakt het invoeren van duurzaam inkopen niet eenvoudiger. Een groot deel van de gemeenten heeft dan ook behoefte aan uitwisseling van kennis en ervaring op dit gebied.

Een algemeen beeld is dat gemeenten welwillend zijn om duurzaam in te kopen, maar desondanks in verwarring verkeren hoe zij het beste om kunnen gaan met duurzaam inkopen.

5 SAMENVATTING CONCLUSIES

Hieronder vatten we per vraag de belangrijkste conclusies samen.

1. *De resultaten laten zien dat de meeste gemeenten nog zoekende zijn naar de beste manier om duurzaam inkopen te realiseren.*
2. *Inkoop door gemeenten vindt grotendeels decentraal plaats, zeker bij kleinere gemeenten. Dat betekent dat er in de praktijk veel ambtenaren betrokken zullen zijn bij (duurzaam) inkopen.*
3. *De resultaten laten zien dat er door het land heen een grote diversiteit bestaat aan ambities op het gebied van duurzaam inkopen. De doelstellingen die de VNG in het klimaatakkoord heeft afgesproken lijken niet breed nagevolgd te worden.*
4. *Er wordt een grote diversiteit aan duurzaamheidscriteria toegepast en er is in de praktijk dus geen sprake van landelijke, geharmoniseerde duurzaamheidseisen. Veel gemeenten wachten ook op de criteria van SenterNovem*
5. *In de zeldzame gevallen dat de duurzaamheidscriteria al bekend zijn, worden ze lang niet bij alle inkopen en aanbestedingen toegepast.*
6. *Gemeenten wisselen onderling veel kennis uit op het gebied van duurzaam inkopen, maar er bestaat behoefte om dit nog meer te doen.*
7. *Veruit de meeste gemeenten zijn geïnteresseerd zijn de voortgang die ze boeken op het gebied van duurzaam inkopen. De meest toegepaste meetinstrumenten daarvoor zijn de COS-benchmark en de zelfscan van SenterNovem. Dit betekent dat de meeste gemeenten geen goed beeld hebben van de werkelijke stand van zaken.*
8. *Volgens eigen zeggen koopt het grootste deel van de gemeenten op dit moment minder dan 25% duurzaam in. Daarmee zijn ze nog ver verwijderd van hun ambitie voor 2010.*
9. *Het uitblijven van inkoopcriteria van SenterNovem wordt gevoeld als belangrijk obstakel. Inkopers hebben onvoldoende kennis over duurzaamheid om dat hiaat zelf op te vullen.*

BIJLAGE 1: ENQUETE VRAGEN

1. Welke omschrijving past het best bij uw gemeente?
 - a. Duurzaam inkopen heeft voor ons absoluut geen prioriteit
 - b. Ik denk dat we ongemerkt al veel doen aan duurzaam inkopen, maar we meten dat niet
 - c. We willen wel duurzaam gaan inkopen, maar we zoeken nog naar de beste aanpak
 - d. We hebben nog weinig ervaring met duurzaam inkopen maar we weten precies wat we gaan doen
 - e. Duurzaam inkopen is voor ons (bijna) dagelijkse routine

2. Hoe is in uw gemeente de inkoop geregeld?
 - a. Volledig centraal. We hebben een centrale inkoopafdeling die alle inkopen en aanbestedingen doet.
 - b. Gedeeltelijk centraal. We hebben een centrale inkoopafdeling die alle inkopen en aanbestedingen boven een bepaald bedrag doet.
 - c. Grotendeels decentraal. Budgethouders zijn verantwoordelijk voor inkopen en aanbestedingen maar we hebben een inkoopcoördinator die kan adviseren.
 - d. Decentraal. Er is geen inkoopcoördinator of inkoopadviseur. Iedere budgethouder is zelf verantwoordelijk voor zijn inkopen en aanbestedingen.

3. Welke doelstellingen heeft uw gemeente op het gebied van duurzaam inkopen geformuleerd?
 - a. 50 procent in 2010 (richtlijn van SenterNovem voor gemeenten)
 - b. 75 procent in 2010 (richtlijn van de VNG voor gemeenten)
 - c. 100 procent in 2010
 - d. We hebben andere expliciete doelstellingen geformuleerd
 - e. Er zijn naar mijn weten geen doelstellingen geformuleerd

4. SenterNovem heeft nu voor ongeveer 10 van de 82 productgroepen criteria ontwikkeld. Welke inkoopcriteria hanteert u voor de andere productgroepen?
 - a. Wij hebben voor overige productgroepen zelf criteria ontwikkeld (of laten ontwikkelen)
 - b. We bepalen bij iedere inkoop afzonderlijk welke criteria we hanteren
 - c. Geen; we wachten op de criteria van SenterNovem
 - d. Geen; we weten niet welke criteria we kunnen hanteren

5. Weet iedereen die betrokken is bij inkopen en aanbestedingen dat SenterNovem voor een aantal productgroepen duurzaamheidscriteria heeft ontwikkeld? (Of: dat uw organisatie eigen duurzaamheidscriteria hanteert?)
 - a. Ja, en iedereen hanteert die criteria ook
 - b. Ja, maar in de praktijk hanteert niet iedereen de criteria
 - c. Nee, niet iedereen weet dat

6. Wissel uw gemeente structureel kennis en ervaring over duurzaam inkopen uit met andere gemeenten?
 - a. Ja, in een speciaal voor duurzaam inkopen opgericht overleg

- b. Ja, we sluiten aan bij bestaande overlegstructuren (bijvoorbeeld op het gebied van milieu of inkoop)
 - c. Nee, maar dat zouden we wel willen
 - d. Nee, en daar hebben we ook geen behoefte aan
7. Welk(e) instrument(en) gebruikt u om te meten of uw gemeente de eigen doelstellingen voor duurzaam inkopen haalt? (Meerdere antwoorden mogelijk.)
- a. De zelfscan van SenterNovem
 - b. De Lokale Duurzaamheidsmeter (COS-benchmark)
 - c. We gebruiken een andere methodiek
 - d. Wij willen dat niet meten
 - e. We weten niet hoe we dat moeten meten
8. Hoeveel procent van het totale inkoopvolume koopt uw organisatie momenteel duurzaam in?
- a. We kopen 0-25 procent duurzaam in
 - b. We kopen 25-50 procent duurzaam in
 - c. We kopen 50-75 procent duurzaam in
 - d. We kopen meer dan 75 procent duurzaam in
 - e. Dat weten we niet
9. Wat zijn de belangrijkste obstakels die een goede implementatie van duurzaam inkopen belemmeren? (Meerdere antwoorden mogelijk.)
- a. Gebrek aan kennis van duurzaamheid bij inkopers
 - b. Onduidelijke duurzaamheidscriteria voor productgroepen
 - c. Geen goede uitwisseling van kennis met andere gemeenten
 - d. Te weinig budget voor duurzame producten
 - e. Te klein aanbod van leveranciers die aan de criteria voldoen
 - f. Inkoop is niet gecentraliseerd
 - g. Er is geen eenduidig monitoringsinstrument
 - h. Er is te weinig draagvlak voor duurzaam inkopen in de organisatie
 - i. Anders, namelijk
10. Heeft u nog andere vragen of opmerkingen?
- a. nee
 - b. ja, nl...
11. BECO kan op verschillende manieren ondersteuning bieden bij duurzaam inkopen. Kunt u aangeven waarin u eventueel interesse heeft? (Meerdere antwoorden mogelijk.)
- a. Ik wil een afspraak maken met een adviseur van BECO
 - b. Ik wil graag telefonisch contact met een adviseur van BECO
 - c. Ik heb interesse in een bijeenkomst over Duurzaam Inkopen
 - d. Ik zou graag schriftelijk meer informatie willen ontvangen
 - e. Ik wil graag op de hoogte blijven van nieuwe ontwikkelingen rondom Duurzaam Inkopen

BIJLAGE 2: BECO EN DUURZAAM INKOPEN

BECO Groep is een adviesbureau op het gebied van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO). MVO is een zoektocht naar de balans tussen financiële, ecologische en maatschappelijke belangen. Het benutten van (markt)kansen en het wegnemen van risico's speelt hierin een centrale rol. BECO kan hier op verschillende vakgebieden een bijdrage aan leveren, bijvoorbeeld op het gebied van strategieontwikkeling, energiebesparing, klimaatbeleid, eco-efficiency, Cradle to Cradle en Duurzaam Inkopen.

Duurzaam inkopen is voor veel gemeenten relatief nieuw. Bij de invoering ervan moet daarom aandacht besteed worden aan verschillende aspecten om uiteindelijk de balans tussen financiële, ecologische en maatschappelijke belangen te vinden. BECO kan gemeenten hierin op verschillende vlakken ondersteuning bieden. Hieronder de meest voorkomende diensten die wij leveren op het gebied van Duurzaam Inkopen. Natuurlijk kunnen wij ook maatwerk aanbieden. Op www.beco.nl/duik vindt u eveneens informatie over onze aanpak op het gebied van ondersteuning bij duurzaam inkopen.

Beleidsstukken opstellen. Als het gemeentebestuur expliciet opdracht gegeven heeft om duurzaam te gaan inkopen dan heeft het ambtelijke apparaat mandaat om hiervoor plannen uit te werken. Als dat nog niet zo is, is er vaak weinig bestuurlijke druk en komt duurzaam inkopen moeilijker van de grond. Verder is het soms handig dat er een document is waarin beschreven is hoe de invoering van duurzaamheid plaats moet vinden, wie verantwoordelijk is, wat de consequenties zijn voor budgetten en dergelijke. *Resultaat:* ambities en plannen op het gebied van duurzaam inkopen vastleggen en daardoor de invoering van duurzaam inkopen versnellen.

Inventarisatie stand van zaken Duurzaam Inkopen. Dit is een 'nulmeting' die in kaart brengt wat de grote inkoopvolumes in de gemeente zijn (spend analyse), hoe de inkooporganisatie werkt en welk producten al geheel of gedeeltelijk duurzaam ingekocht worden. *Resultaat:* een score voor duurzaam inkopen die aangeeft in hoeverre de landelijke doelstelling van 75 procent al gehaald wordt en een advies voor verbetering.

Duurzaam Inkopen Scan, nulmeting te behoeve van prioritering. Het is niet mogelijk om van de ene op de andere dag alle producten en diensten duurzaam in te kopen. Er kan daarom een prioriteitenlijst of stappenplan voor het invoeren van Duurzaam Inkopen opgesteld worden. Bij het opstellen van een dergelijk plan kunnen de volgende aspecten meegenomen worden: 1) Het inkoopvolume (dit is het enige criterium dat bepaalt of de doelstelling van 75% in 2010 al dan niet gehaald wordt); 2) Zichtbaarheid van het product in de gemeentelijke organisatie; 3) Looptijd van contracten met leveranciers; 4) MVO-relevantie; 5) Beschikbaarheid en gebruik van duurzaamheidscriteria; en 6) Eigen voorkeuren en gemeentelijk beleid (duurzaam inkopen kan een instrument worden om beleidsdoelstellingen te realiseren in samenwerking met leveranciers). *Resultaat:* een duidelijk actieplan dat aangeeft waar begonnen kan worden met het behalen van de doelstellingen voor Duurzaam Inkopen.

Duurzaam Inkopen Scan, jaarlijkse monitoring van de voortgang. De landelijke doelstelling is 75 procent in 2010 en 100 procent in 2015. We gebruiken dezelfde systematiek als bij de nulmeting, waardoor de voortgang door de jaren heen inzichtelijk wordt. Dit kan bijvoorbeeld opgenomen worden in het milieujaarverslag van de gemeente. *Resultaat:* inzicht in voortgang.

Kennis- en draagvlaksessies. In veel gemeenten is de inkoop volledig of gedeeltelijk decentraal. Dat betekent dat het succes van Duurzaam Inkopen afhangt van de kennis en inzet van de inkopers/budgethouders. Door informatieve bijeenkomsten te organiseren of een debat hierover te houden kan enerzijds draagvlak gecreëerd worden voor duurzaam inkopen, en anderzijds kunnen de aanwezigen hun kennis en voorkeuren inbrengen. Daardoor wordt duurzaam inkopen meer ingebed in de organisatie. BECO biedt trainingssessies aan om duurzaam inkopen kennis over te brengen en draagvlak te creëren. *Resultaat:* betere inbedding in de gemeentelijke organisatie.

Afstemming met leveranciers. Als de gemeente duurzaam wil inkopen zal dat consequenties hebben voor sommige leveranciers: ze zullen hun producten of diensten moeten aanpassen, of ze moeten aantonen dat deze aan de duurzaamheidseisen voldoen. Aan de andere kant hebben bedrijven vaak zelf heel goede ideeën of nieuwe technieken die beter of anders zijn dan in de duurzaamheidseisen is geformuleerd. Afstemming hierover, bijvoorbeeld tijdens een klein congres, gesprekken of een rondetafelconferentie kan duurzaam inkopen in een stroomversnelling brengen. *Resultaat:* betere afstemming van de inkoop op de mogelijkheden in de markt.

BIJLAGE 3: VERGELIJKING MEETINSTRUMENTEN MONITORING DUURZAAM INKOPEN

In de enquête is gevraagd naar het gebruik van meetinstrumenten door gemeenten om duurzaam inkopen te monitoren. De 3 meest gebruikte instrumenten zijn de Benchmark Duurzaam Inkopen van het COS, de Zelfscan Duurzaam Inkopen van SenterNovem en de Duurzaam Inkopen Scan van BECO.

Duurzaam Inkopen Scan BECO

In de eerste drie fasen van het inkoopproces (inkoopvoorbereiding, specificeren en selecteren) is de grootste invloed op duurzaamheid mogelijk. Daarop moeten de activiteiten van een gemeente zich dus richten. De Duurzaam Inkopen Scan van BECO richt zich daarom ook op deze eerste drie fasen. Hiermee maken we het onderzoek breder dan alleen het toepassen van duurzaamheidscriteria. Dit is vooral van belang omdat er vaak geen duurzaamheidscriteria beschikbaar zijn.

Het onderzoek wordt uitgevoerd per productgroep, om later op basis van de spend analyse te kunnen zeggen welk deel van het inkoopvolume al duurzaam is. Dit is belangrijk in verband met de 75 procent duurzaam inkopen doelstelling in 2010. Per productgroep wordt een duurzaamheidscore toegekend. Wanneer er voor een productgroep al criteria opgesteld zijn wordt gekeken of deze toegepast worden en wordt op basis daarvan de score toegekend. Als er voor een productgroep nog geen criteria opgesteld zijn wordt op basis van 10 algemeen toepasbare duurzaamheidsaspecten (bijvoorbeeld het gebruik van grondstoffen, transport en verpakking) bepaald of het product duurzaam ingekocht wordt.

Voordelen	Nadelen
<ul style="list-style-type: none"> - De DUIK-scan neemt het totale (beïnvloedbare) inkoopvolume van de gemeente als uitgangspunt. Er wordt een relatie gelegd tussen inkoopvolume per productgroep en de mate van duurzaamheid van de inkoop. - Er kan beoordeeld worden in hoeverre de ambitie van 75 procent duurzaam inkopen in 2010 gehaald wordt. - Er ontstaat inzicht in de mogelijkheden voor verbetering. - De uitkomsten van de scan kunnen door de jaren heen met elkaar vergeleken worden. - De scan wordt uitgevoerd door onafhankelijke BECO adviseurs. 	<ul style="list-style-type: none"> - Aan de DUIK scan zijn kosten verbonden omdat deze wordt uitgevoerd door adviseurs van BECO.

Zelfscan SenterNovem

Sinds eind september 2007 biedt SenterNovem de Zelfscan Duurzaam Inkopen aan. De zelfscan stelt vragen over beleid, processen en het toepassen van duurzaamheid bij productgroepen. Het gebruik van duurzaamheidsaspecten wordt alleen gemeten voor de productgroepen waarvoor al

duurzaamheidscriteria ontwikkeld zijn. Andere productgroepen zijn nog niet opgenomen in de scan, maar de verwachting is dat dit in de komende jaren wel zal gebeuren.

Voordelen	Nadelen
<ul style="list-style-type: none"> - Geen kosten. - Productgroepen die in de scan zijn opgenomen worden volgens vastgestelde duurzaamheidscriteria gemeten. 	<ul style="list-style-type: none"> - De uitvoering ligt geheel in handen van de gemeente zelf hierdoor is er geen externe partij die de gegevens verifieert. - De uitkomsten van de scan zeggen alleen iets over de productgroepen die in de scan zijn opgenomen. Er is geen relatie met het totale inkoopvolume van de gemeente. Omdat de ambitie van 75 procent duurzaam inkopen in 2010 betrekking heeft op het totale inkoopvolume is het instrument niet geschikt voor het beoordelen of die ambitie gehaald wordt of niet. - Doordat de scan in de loop van de jaren uitgebreid zal worden met nieuwe productgroepen is ook een vergelijking van de resultaten door de jaren heen niet mogelijk.

Benchmark Duurzaam Inkopen COS

De benchmark Duurzaam Inkopen is bedoeld als 'nulmeting' en inspiratiebron waaraan zowel het gemeentelijk bestuur als het lokaal maatschappelijke veld zich kan optrekken om Duurzaam Inkopen hoger op de lokale agenda te zetten. De vragenlijst van de benchmark richt zich op: beleid (ontwikkeling van benodigde kaders en faciliteiten); inventarisatie van de belangrijkste maatregelen en resultaten; en een aantal productgroepen.

Voordelen	Nadelen
<ul style="list-style-type: none"> - De vragenlijsten zijn online beschikbaar en er zijn geen kosten aan verbonden. - De resultaten van deze vragenlijsten worden verwerkt in een zogenaamde Lokale Duurzaamheidsmeter waardoor gemeenten elkaar kunnen vergelijken. 	<ul style="list-style-type: none"> - Door middel van de vragenlijsten wordt geen beeld gegeven hoeveel er nu daadwerkelijk duurzaam wordt ingekocht: er wordt bepaald in hoeverre een gemeente invulling geeft aan haar duurzaam inkoopbeleid. - Er worden veel vragen gesteld waarop alleen ja of nee geantwoord kan worden. Specifieke gegevens per gemeente worden niet gevraagd waardoor er een wezenlijk verschil kan zitten in een ja-antwoord van gemeente X en gemeente Y. - Gemeenten kunnen een positiever beeld geven van zichzelf dan in de werkelijkheid is: er is geen externe partij die de gegevens verifieert.